

ТВОРЧІСТЬ Д. ВАКАРОВА І І. ІРЛЯВСЬКОГО В ЧАСОВОМУ ВИМІРІ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (33) 2015

УДК 821. 161. 2-1. 09

Сенько І.М. Творчість Д. Вакарова і І. Ірлявського в часовому вимірі; 13 стор.; кількість бібліографічних джерел – 10; мова – українська.

Анотація. У статті автор досліджує творчість закарпатських поетів Дмитра Вакарова і Івана Ірлявського у часовому вимірі, відображення в ній історичної дійсності на Закарпатті в роки Другої світової війни.

Ключові слова: література Закарпаття, Вакаров, Ірлявський, лірика, архетип, історизм літератури.

Дмитро Вакаров (1920-1945) й Іван Ірлявський (1919-1942) – сини одного народу, жили в криваву епоху протистояння двох тоталітарних режимів (на сході – комуністичного, на заході – фашистського), обидва поети-борці, які загинули на тернистому шляху боротьби за світлий прийдешній день: Івана Ірлявського (Рошка) розстріляли фашисти в Бабиному Яру 21 лютого 1942 р., а Дмитра Вакарова фашистами замордовано 7 березня 1945 р. у концтаборі Даутмергена (Німеччина). Але той час протиріч, у якому жили і творили обидва поети, зваблював багатоголоссям ідей про світле майбуття – і кожен робив свій вибір: Вакаров вибрав ідеї соціальної справедливості й словянської єдності, Ірлявський пройнявся ідеєю національно-визвольних змагань.

Вакаров творив російською, мовою Пушкіна, якому присвятив одну із своїх поезій [1, с. 91]. Як видно з його листа від 25 квітня 1942 р. до гімназистки Василини Гайду [1, с. 180-182], він стояв на позиціях полілінгвізму: «... существует три литературных языка: русский, украинский и белорусский. А некоторые утверждают, что в последнее время начал возникать, формироваться и наш, карпаторусский, тот язык, на котором говорит народ. По-русски должен каждый уметь, кто хочет считать себя, собственно, кто хочет, чтоб его считали интеллигентом, но тот язык или говор, на котором Ты каждый день разговариваешь, тоже нельзя сунуть в гной» [1, с. 181]. У рукописному пісеннику Вакарова [1, с. 140-155] сусідують пісні закарпатських русинів-українців («Челлена ружа трояка», «Як я була ще маленька») з українськими козацькими («Їхав козак на воїночку», «Ой у полю три криниченьки») та російськими («Во поле березонька стояла», «Эй, да ухнем!»).

Ірлявський у публічному житті та літературі утверджував рідну українську мову, у присвяченому Тарасу Шевченку вірші назвав Великого Кобзаря Сином українського народу, Творцем нових ідей [5, с. 41].

Важливо простежити, як формувалися світоглядні засади двох закарпатських поетів, чим зумовлений їх вибір мети та форм боротьби проти соціального і чужинецького гніту.

Дмитро Онуфрійович Вакаров народився в родині малоземельного селянина в селі Іза на Хустщині, жителі якого здавна сповідували православну віру. В це село в 1859 році із Будапешта, де був редактором кількох російських періодичних видань, приїхав священник Іоанн Раковський і до своєї смерті у 1885 році всупереч своїй конфесійній належності проповідував православ'я. У 1903 році 380 жителів Ізи заявили про свій перехід у православ'я, за що їх звинуватили у "державній зраді й було притягнуто до кримінальної відповідальності. На першому Мараморош-Сиготському процесі 1903-1904 років суду були представлені й своєрідні "речові докази" – богослужбні книги, видані в Росії, хрест та напрестольне Євангеліє, і сімох активістів як «протидержавних агітаторів» було засуджено, а одного із них – Якіма Вакарова – після відбуття ним покарання жандарми застрелили на вулиці в рідному селі. На ґрунті соціальних протиріч в Ізі великий вплив мали комуністи, які під час парламентських виборів у 1925 році отримали тут 708 голосів (50 відсотків). І ще одне: у 1920-1930-х роках вчительський колектив місцевої народної школи сформувався в основному із російських білоемігрантів. За їх рекомендацією Дмитро Вакаров тринадцятилітнім підлітком вступив у Хустську гімназію, а з 1936 року продовжував навчання в Празькій російській гімназії, де провчився до окупації Чехословаччини гітлерівською Німеччиною. З 1939 року знову продовжує навчання в Хустській гімназії, де російську мову і літературу викладав активний русофіл П.В. Лінтур. Під керівництвом цього викладача у гімназії діяв літературний гурток, видано збірник творів гуртківців з символічною назвою «Будет день» (1941), в якому опубліковано й поетичні спроби Д. Вакарова. Щоб уникнути призову в угорську армію, Вакаров поступає у вересні 1941 року у Будапештський університет на філологічний факультет, на відділення слов'янських і класичних мов. Мабуть, знаючи про прорадянські погляди студента, резидент антифашистського підпілля Ференц Патакі залучив його до участі в роботі радянської розвідувальної групи «Закарпатці» [3, с. 54-56]. «Наша робота, – писав Вакаров у конспіративному листі до товариша від

17 січня 1944 р., – буде політичною і не тільки може бути воєнною; нам треба підготувати народ і самим у потрібний час взяти в руки адміністрацію» [цит.: 3, с.56]. Та в березні 1944 року Вакарова заарештували і на мараморош-сігетському процесі в квітні того ж року засудили на довічну каторгу. Через рік поет-антифашист у фашистському концтаборі загинув.

Таким же трагічним був і життєвий шлях Івана Рошка-Ірлявського. У селі Ірляві, що на Ужгородщині, в якому він народився 17 січня 1919 р. у бідній селянській родині, не зафіксовано фактів політичної активності його односельців, але юнак середню освіту здобував у Торговельній академії в Мукачеві, педколектив якої очолював Августин Штефан – один з ініціаторів розвитку української національної ідеї в краї [див.: 8, с.285]. Д. Федака у передмові до збірки творів Ірлявського «Брості» (Ужгород, 2002) називає педагогів, які могли мати вплив на майбутнього українського поета: відомий у світі музикант-хоровик, у минулому диригент знаменитої капели О. Кошиця, диригент хорів у Мукачеві та Ужгороді Олекса Приходько, учителі закону Божого поет Зореслав та прозаїк Юрій Станинець, вчитель української мови та літератури Леонід Мосендз — колишній сотник армії УНР, за освітою інженер, а за покликанням поет, прозаїк, публіцист, перекладач [9, с.8]. Поет Зореслав у поетичній збірці «Зі серцем у руках» (1933) переконував її читачів: «Ідея – крило це могутнє, орлине / У льоті по хмарних валах, / Хто має ідею, той певно не згине / В великих, безсмертних ділах [4, с.31].

Такою ідеєю для Івана Рошка (Ірлявського) стали заклики редагованого Степаном Росохою часопису підкарпатської молоді «Пробоем» (1933-1944).

Уже в передовиці «На новий шлях» у першому номері цього видання прозвучав заклик: «Хочемо, щоби наш нарід не був лиш етнографічною масою, але був нацією, сильною і свідомою своїх завдань. Власними силами, пробоем проти ворогів українського народу на Підкарпатті, змагаючись і перемагаючи, йдемо і дійдемо до мети» [Пробоем. – 1933. – Ч. 1, грудень]. Знайомство зі Стефаном Росохою, Олегом Ольжичем (Кандибою) привело Ірлявського в ряди ОУН, зробило його активним захисником Карпатської України. У часописі «Пробоем» (1939, ч. 7) він опублікував статтю «Під прапором націоналізму», в якій сказав про свої погляди на перебіг тогочасних подій і висловив переконання, що тільки провід ОУН приведе український народ «в добу обновленої Української Державності» [5, с.216-217].

У контексті історичного часу обидва поети – і Дмитро Вакаров, й Іван Ірлявський – були свідками доленосних трагічних подій у Європі і на Підкарпатській Русі / у Карпатській Україні: Першого Віденського арбітражу 2 листопада 1938 р., за яким Угорщині було передано значну частину

території Підкарпатської Русі з містами Берегово та Мукачево, Хуст; окупації Карпатської України гортівською Угорщиною в березні 1939 р.; вторгнення гітлерівської Німеччини на територію Польщі 1 вересня 1939 р., яким почалася Друга світова війна; приходу радянських військ 18 вересня 1939 р. на Прикарпаття, коли кордон між Угорщиною (в межах історичного Закарпаття) і СРСР пройшов по Бескидах, де до цього проходив кордон Чехословаччини і Польщі; початку німецько-радянської війни 22 червня 1941 р., наступу гітлерівців до Москви і Сталінграду і вигнання Червоною армією ворога з окупованої ним території.

У часовому вимірі творчих біографій обидвох поетів легко знайти співпадіння: Дмитро Вакаров свій перший вірш «Маріанна» опублікував в ужгородській російськомовній газеті «Русская правда» (1940, 23 лютого, № 38), остання його прижиттєва публікація – вірш «Так трудно» в газеті «Русское слово» (1944, 16 квітня, № 31); Іван Ірлявський свій перший вірш «І ясністю нам займеться дорога.» опублікував у часописі «Пробоем» (1937, ч.1), з тим ним випущено у світ поетичні збірки «Голос Срібної Землі» (Прага, 1938) та «Моя весна» (Прага, 1940), поему «Вересень» (Прага, 1941) останній прижиттєвий його вірш «Село» опубліковано 23 листопада 1941 р. у двотижневику «Літаври» (відп. ред. І.Рогач, ред. О.Теліга) – додатку до київської газети «Українське слово».

На вихід посмертних видань цих поетів, якщо їх сприймати в часовому вимірі, впливала ідеологічна доцільність: у радянські часи пропагується російськомовна поезія Вакарова і замовчується (точніше, табується) творчість учасника національно-визвольних змагань Ірлявського, а в Незалежній Україні – навпаки.

Літературознавець і бібліограф Іван Хланта підрахував, що у 1939-1944 роках Вакаров у періодичних виданнях краю опублікував 67 віршів [10, с.86-87]. У післявоєнний час першу публікацію про поета-антифашиста зробив Семен Панько у газеті «Закарпатская Украина» 5 березня 1946 р. [6], а добірку його віршів опублікував альманах «Радянське Закарпаття» (1954). Збірки творів Вакарова виходили в світ у видавництві «Карпати» в 1955, 1963, 1970, 1986-х роках, останнє видання [1] – найповніше, з ґрунтовною передмовою «Устремлений в грядущее» відомого літературознавця Василя Попа. Вірші закарпатського поета-антифашиста увійшли до антологій «Советские поэты, павшие на Великой Отечественной войне» (Москва, 1965), «Вінок слави» (К., 1970), про його творчість писав Михайло Стельмах в періодичних виданнях Києва і Москви, його вірші в перекладах українською Дмитра Павличка склали збірник «Вибрані поезії» (К., 1957) та «Удар за ударом» (Ужгород, 1980), про життєвий шлях поета-бунтівника Іван Чендей написав повість «Коли на ранок благословлялося» (1967), Петро Скунець –

поему «На границі епох» (1979), Іван Долгош – роман «Роса Росії» (1990). Дмитра Вакарова прийнято посмертно в члени Спілки письменників України (1961), посмертно нагороджено медаллю «За відвагу» (1966 р.), встановлені пам'ятники в Хусті, біля гімназії, де вчився поет (1967), та в його рідному селі Ізі (1983). Але після 1990 р. його ім'я попадає в ряд замовчуваних. Правда, в «Енциклопедії історії України» (К.: Наукова думка, 2003) вміщено довідку про поета-антифашиста з такою оцінкою його творчості: «У поезіях Вакаров оспівував красу рідного краю, свідчив про тяжку долю його мешканців, закликав до боротьби проти гітлерівських окупантів, за возз'єднання Закарпаття з усією Україною».

Після смерті Івана Ірлявського видано підготовлену ним до друку збірку «Брості» (Прага, 1942), до якої увійшли написані ним у 1940-1941 роках поетичні твори. Прижиттєві видання його творів критика зустріла схвально. В рецензії на книгу «Голос Срібної Землі» критик, що підписався прізвищем «Читач», сприйняв її як «людський документ», який віддзеркалює «настрої й поривання української молоді, не конче лише за Карпатами, що народилась коло 1920 року, а матурувала перед 1940» [цит.: 5, с.228]. С. Николишин (рецензія «Поет неспокойних буднів» у ж. «Проблем», 1940, ч.11-12) сприйняв збірку критичніше: «Знаходили ми там багато віршів, що читач наперед про них знав, як вони будуть написані (вистачало побачити марку видавництва і прочитати кілька строф). Варто було на одній з перших сторінок прочитати щось як: «Так, будуть бурі, зродяться ще зливи», — і людина великої охоти не мала читати далі. Ціла емігрантська поезія повна подібних мотивів» [цит.: 5, с.228]. Про другу збірку Ірлявського цей же рецензент відгукнувся прихильніше, наголошуючи, що символічністю образів «вона багато виграє супроти колишньої риторичності першої спроби поета», що Весна в ліриці поета – це «і весна, і його молодість, і молодість його народу», що поет любить простір і далечинь, де «замість Всесвіту, світу – Україна» [цит.: 5, с.233-234, 235]. Про збірку «Брості» через 25 років після загибелі Ірлявського літературний критик і літературознавець українського зарубіжжя Олег Лашенко сказав (у «Календарі «Слово» на рік 1967», Торонто), що вона «позначає сповнений для нас всіх трагічної ваги 1941 рік», а творчість закарпатського українського поета порівняв із золотоносним піском, в яким «кожний шукач знайде зерна щирого, самородного золота» [цит.: 5, с.242, 243]. Добірку віршів І. Ірлявського було опубліковано в антології «Обірвані струни» (Нью-Йорк, 1955).

У той час у радянській Україні імена більш потужних поетів – учасників національно-визвольних змагань В. Гренджі-Донського, Зореслава замовчувалися. Тож перші публікації про Івана Ірлявського могли з'явитися тільки після проголошення незалежності України: стаття Олексі

Мишанича «Голос Срібної Землі» в газ. «Закарпатська правда» (1990, 24 лютого), стаття Дмитра Федаки «Співець Карпатської України» в газ. «Карпатська Україна» (1994, 13 січня). Добірку віршів поета опубліковано в антологічному збірнику «Моя Карпатська Україно» (Ужгород: Бокор, 1992). А в 2002 році Дмитро Федака підготував найповніше видання творів Івана Ірлявського [5], подавши в передмові та примітках великий обсяг інформаційних матеріалів про життєвий і творчий шлях закарпатського поета, публіциста, борця за Соборну Україну.

Дослідники творчості обох поетів в основному розглядали її в розрізі тематики. «Мотивами революційної героїки, закликком завоювати щастя-долю, твердою вірою в торжество справедливості, – писав В. Поп, – пронизана більшість поезій Д. Вакарова» [7, с.11]. «Стихія національної революції, – наголошував літературознавець Олег Лашенко в 1967 році, – власна творча стихія Івана Ірлявського» [цит.: 5, с.243]. На такому фоні вигідно вирізняється стаття Лідії Голомб «Архетипні джерела лірики Івана Ірлявського» [2], у якій досліджується роль архетипів землі, дому, матері, дороги у формуванні художньої системи закарпатського поета. Такі архетипи легко виявити і в творчості Дмитра Вакарова.

Але ми здійснимо пошук співпадінь і відмінностей в творчості двох закарпатських поетів у контексті часового виміру – на рівні автобіографізму та сприйняття історії краю.

У вірші «И ты – Родина моя» (1939), присвяченому учениці Празької гімназії Маріанні Цех, Дмитро Вакаров особисті почуття до дівчини-горянки сприймає невіддільно від любові до рідного краю: «Люблю в тебе родные горы». Про нерозривність особистих і громадянських стремлень сказав і поетичними рядками, присвяченими Ользі (1942): «И в борьбе ежедневной, жестокой, / И в работе за будущий строй, / И в мечтах дерзновенно-глубоких, / И всегда и везде ты со мной» [1, с.82]. І від коханої поет вимагав громадянської активності (вірш «Нет», 1942): «Но если сумеешь изянскою стать / И народу отдать свое сердце и силы – / Тогда равной тебе не сыскать, / Тогда твой я до самой могилы [1, с.88].

Про прожиті роки Вакаров не згадує, хіба у вірші «Сальдо» (1940): «И в детстве ласки я не знал, / Вся жизнь моя была суровой, / Никто меня не понимал – / Все к жизни я стремился новой» [1, с.88].

У прихід щасливого майбутнього для свого народу він вірив, але жертвовно вірою поета, про що сказав у вірші «Я пришел» (1940), який уперше опублікував у газеті «Карпаторусской голос» (1941, 31 мая):

Я пришел, чтоб Карпаты воспеть ...
Я пришел поклониться народу
И чувства живые в нем разжигать:
Я пришел, чтобы петь про Свободу,
Чтоб с народом любить и страдать.

И меня не забудут родные сердца, –
Я народу ведь сердце и душу отдал... [1,
с.40].

У ліриці Ірлявського усі три часові виміри – минуле, сучасне і майбутнє – випрозорені повніше, ніж у Вакарова, але не стільки в інтимному, скільки в громадянському дискурсі. У вірші «Повернеш гадкою і часом знов...», який було опубліковано в журналі «Пробоем» (1937, ч.2, лютий), наголошено, як у юного поета-початківця з плинном часу міняються оцінки минулого і випрозорюється погляд на майбутнє – як на час розплати:

Повернеш гадкою і часом знов
За тим потужиш, що колись чимало
Тужив за ним, – та все пропало,
А ти пролляв і жаль, і слози, й кров.
Обернешся так, як колись: – Авжеж, –
Ти скажеш, – стало мрячним сном минуле,
А шлях майбутнього – шаблі і кулі –
Розплати у диму бурь і пожеж! [5, с.193].

Справедливо, не без іронії, С. Николишин у рецензії «Поет неспокойних буднів» (ж. «Пробоем», 1940, ч.11-12) зауважує про другу збірку 21-річного Ірлявського «Моя весна»: «Тематично це в більшості – спомини. Уже – спомини? Не знаю, чи не треба би було якось змінити наративний модус поетові, щоб так не здавалось» [цит.: 5, с.233]. Поет згадує про матір («Будні»), про перші гулі, пісні, святкування Великодня в селі («Великодній спомин»), «Ти лишилась для мене одною», «В парку»). Із споминів – про село на горбах, батьківську хату («обсічену дощами, похилу, темну», у якій «майстрували пруттями, творили кошики й казки»), про батька, маму, брата, кохану, про школу, ірлявський цвинтар і п'ять могилок на ньому, дорогу, яка повела його в далекі світи («І бачу шлях, перетканий слідами таких, як я, непогамованих»), – зіткано полотно поеми «Вересень» (1941). І в посмертній збірці «Брості» поет наголошує: «В просторі й часі не згубились шляхи / Що жевріли запалом юним [5, с.149].

На свою поетичну творчість Ірлявський дивився як на важливу складову національно-визвольної боротьби. Про це сказав у вірші «Я пристав до борців»:

Свою міць, що кохав з літ дитячих,
Віддаю я у жертву борні
І пісні свої й запал гарячий –
За прийдешні могутності дні [5, с.104].

Хоч вірш «Рідні» із збірки «Брості» відобразив і почуття гріховності поета за обраний ним шлях боротьби:

Час минає... Чомусь-то мені
Вечорами все тяжче щоразу,
Наче гріх я зробив для рідні,
Покорившись серця наказу [5, с.162].

Характерно, що обрані Ірлявським і Вакаровим шляхи боротьби спричинені стремлінням зробити краян щасливими.

Ірлявський: Не буде стогону в цілому краю,

Не буде в горах голоду, ні мук,
Не буде тих, що руки простягають
І падають, знесилені, на брук [5, с.174].
Вакаров: Пройдет гроза, и брызнет жизнь
ключом,

Зазеленеют горы и долины;
И всяк, кто спину гнул пред богачом,
Страны свободной станет гражданином
[1, с.78].

Рідний край для обох поетів – Карпати (найчастіше вживаний ними етнонім) з конкретизацією: у Ірлявського – назвами міст (Мукачів, «мала столиця» – тобто Хуст), рік (Уж, Латориця, Тиса), гір (Синяк, Чорногора, Піп-Іван, Говерла); у Вакарова – назвами села Іза, гір (Бескиди, Стой, Менчул, Пікуй, Піп-Іван, Говерла), рік (Тиса, Теремля, Ріка, Лаборець). Але на протигагу вживаним Ірлявським назвам краю: Срібна Земля, Закарпаття (погляд із Києва), Карпатська Україна, «України країна вбога» («Брості», 1940), – Вакаров називав рідну землю Подкарпаттям (погляд із Праги) та Русью (наближено до офіційної назви в період Чехо-Словацької Республіки: Підкарпатська Русь).

По-різному визначалися поетами і віхи історичного розвитку краю. Ірлявський вказує на них впізнаваними іменами-символами: Лаборець (легендарний князь, володар Ужгорода, що загинув від рук угорських кочівників наприкінці IX ст.), Дожа (керівник антифеодального селянського повстання 1514 р., події якого частково розгорталися на Закарпатті), Довбуш (керівник руху карпатських опришків у 30-х – 40-х рр. XVIII ст.), а також Всепросвітянський з'їзд в Ужгороді (вірш «Великий День – 17.X.1937», унезалежнення Карпатської України та створення націоналістами 4 вересня 1938 р. «Української національної оборони», яка 9 листопада того ж року оформилася як Карпатська Січ (вірші «Великий чин» та «Карпатська Україна»). А Вакаров закликав односельчан «Изы русской, православной» йти шляхом Івана Раковського та Олександра Духновича – будителів-просвітителів Закарпаття московфільської орієнтації (вірші «Иза», «Новые люди», «А.В. Духнович»).

У своїх стремліннях обидва поети мали прибічників. До них віршем «Ми» (1938) звертався Ірлявський із закликом: «Вперед, брати, у час страшний, бурхливий / з загостреною спрагою розплат, / бо тільки в полум'ї вогнів і зливах / народиться нове життя Карпат» [5, с.24]. Так же впевнено про готовність нових людей йти шляхом боротьби заявляв і Вакаров (вірш «Мы», 1938): «Наш путь и труден и ужасен, / Но ужасы для нас не новы; / Наш взор всегда и прям, и ясен – / Нас движет к Родине любовь» [1, с.43-44].

І обидва поети звертали свої погляди на Схід. У Вакарова найбільш випрозорено цей мотив прозвучав у вірші «Чайка» (1942):

Как чайка, которую ранил стрелок,
О солнце вздыхает, вся кровью залитая,
Так ты, моя Родина, горем убитая,
С надеждой глядишь на багряный
Восток [1, с.93].

Ірлявський цю думку вкладає в уста Самотника, який з великим болем, безпомічно дивиться на те, як окупанти вирубують ліси в Карпатах, для якого («Самотник», 1940):

Одна лиш надія – проміння ясне,
що з Сходу донесе нам вітер
Тепло так гаряче, таке чарівне,
Яке буде вічно нас гріти [5, с.182].

Тільки для Вакарова Схід – це Велика Русь (як її сприймали закарпатські будителі у XIX столітті – від Карпат до Камчатки), для Ірлявського – Соборна Україна: «від Татар до далекого Кавказу» («Голос Срібної Землі», 1938), «від Кавказу до срібної Тиси» («Пісня днів», 1940). Визволителі Закарпаття, як про це мріяв Вакаров («Сентябрь 1939 года»), прийшли зі Сходу у жовтні 1944 року. Збулось і те, чим жив поет-борець Іван Ірлявський («Та знаєте, що наш народ дозрів / до власної дер-

жави», 1938) і за що він боровся: незалежність України.

Творчість Дмитра Вакарова та Івана Ірлявського – яскраве поетичне двоголосся у сприйнятті закарпатцями трагічних подій 1938-1944 років на Підкарпатській Русі / в Карпатській Україні, в якому більше суголосності, аніж протистояння. Щоб зрозуміти сутність визвольних змагань на Закарпатті, треба дослухатися до голосів обох поетів: один – закликав боротися за утвердження ідей соціальної справедливості і єднання слов'ян у боротьбі проти фашизму, другий – «накреслював привіт Соборній Україні». Їх поетичні твори – промовисті документи людяності і самопожертви за прийдешній світлий день у Карпатах представників юного покоління, яке виросло в період між двома світовими війнами («новые люди» – у Вакарова, «покоління нове» – у Ірлявського).

Література

1. Вакаров Д.О. Сочинения / Составители Е.Д. Довганич, В.С. Поп и др. – Ужгород : Карпати, 1986. – 266 с.
2. Голомб Л. Г. Архетипні джерела лірики Івана Ірлявського // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Ужгород, 2011. – Вип.16. – С. 74-79.
3. Довганич О.Д. Вакаров Дмитро // Борці-антифашисти / Упорядник О.Д. Довганич. – Ужгород: Карпати, 1988. – 436 с. С.54-56.
4. Зореслав. Блакитні ескадри: Вибрані твори / Упорядкування Д.М. Федаки. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2009. – 429 с.
5. Ірлявський, Іван. Брості: Твори / Упорядк.: Д.М.Федака – Ужгород: Закарпаття, 2002. – 265 с.
6. Панько С. Поэт-борець // Закарпатская Украина. – 1946. – 5 марта
7. Поп В.С. Устремленный в грядущее // Вакаров Д.О. Сочинения / Сост. Е.Д. Довганич, В.С. Поп и др. – Ужгород : Карпати, 1986. – С.5-20.
8. Товканець Г.В. Діяльність Мукачівської торговельної академії на Закарпатті в умовах Чехо-Словацької Республіки // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. – Харків: НТУ "ХПІ", 2010. – Вип. 27 (31) : V Кримські педагогічні читання "Педагогіка вищої школи 21-го століття та формування національної гуманітарно-технічної еліти" : в 3 ч. Ч. 2. – С. 282-289.
9. Федака Д. Неспокійні будні Івана Ірлявського // Ірлявський, Іван. Брості: Твори / Упорядк.: Д.М.Федака – Ужгород: Закарпаття, 2002. – С.5-16.
10. Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті : біобібліографічний покажчик / І.В. Хланта. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – 967 с.

Іван СЕНЬКО ТВОРЧЕСТВО Д. ВАКАРОВА И И. ИРЛЯВСКОГО ВО ВРЕМЕННÓМ ИЗМЕРЕНИИ

Аннотация. В статье автор исследует творчество закарпатских поэтов Дмитрия Вакарова и Ивана Ирлявского во временнóм измерении, отображение в их поэзии исторической действительности на Закарпатье в годы Второй мировой войны.

Ключевые слова: литература Закарпаття, Д. Вакаров, И. Ирлявский, поэзия, архетип, историзм литературы.

Ivan SENKO CREATIVITY OF VAKAROV D. AND OF IRLYAVSKIJ I. IN THE TIMELIKE DIMENSION

Abstract. In the article examines the works of poets of Transcarpathia of Dmitry Vakarov and of Ivan Irljavskij in the temporal dimension, reflected in their poetry historical reality in the Carpathian region during the Second World War.

Keywords. literature of Transcarpathia, Vakarov, Irljavskij, poetry, archetype, historicism literature.

Стаття надійшла до редакції 11.08.2015 р.

Сенько Іван Михайлович – канд. філол. наук, доцент кафедри російської літератури ДВНЗ «УЖНУ»